

Zdaj pa je podal tudi Slovincem iz „Dom in Sveta“ nam znani slovničar A. Breznik 64 str. (8°) obsegajoč spis o besednem redu v govoru. Pri tem razločuje dvojno stavo: prosto in neprasto. Neprasta je ona, pri kateri imajo besede že same po sebi določeno, stalno, bolj ali manj neizpremenljivo mesto v stavku. Take besede so: naslonice, prilastki, prilastkovi in partitivni rodilniki. O tej stvari ne piše Breznik, ker se mu zdi po spisih p. St. Škrabca, M. Murka in deloma Bernekerja že obdelana in tudi v pisavi utrjena. Prosta stava je pa ona, pri kateri še niso besede razvrščene same po sebi, temuč jih mora postavljati pisatelj tja, kjer jih zahteva pomen stavka.

Izvira besednemu redu pa ne vidi Breznik v stavku samem, ampak — in v tem tiči vsa vrednost njegovega spisa — v samostojnem govornem odstavku in ne zunaj njega, ker je celota besedne oblike stavek, celota besedne stave pa govorni odstavek. Bistvo govora je njemu organska vez besed v stavkih in stavkov v govoru. Organska vez besed — to se pravi, da besede same po sebi ne pomenjajo nič, temuč da dobe svoj pomen, t. j. poudar ali nepoudarjenost, edinole v stavkovi zvezi. Pomen se torej ne drži besede, temuč vsled stave drugih besed šele pride nanjo; po stavi besed se izpreminja tudi njih pomen. Breznik nam pa pokaže, da ne stoji stavčni poudar samo na nekaterih mestih, ampak da more stati na vsaki prosti besedi. Nosi ga pa ona beseda, katera podaja jedro stavkovega pripovedovanja. Ker so pa vse besede organsko zvezane med seboj, je s tem tudi stavčni poudar organsko zvezan z vsemi besedami v stavku, tako da so mu vse besede podrejene. Stavčni poudar je pa lahko v situaciji že obsežen ali ne. Ako je v pripovedovanju situacije že obsežen, tako da se da iz nje pričakovati, stoji v začetku stavka, t. j. pričakovani stavčni poudarek. Če se pa iz nobene besede situacije ne more pričakovati, stoji na koncu stavka, t. j. nepričakovani stavčni poudar. In po tem kriteriju razlaga Breznik ves besedni red. Kadar nosi kaka beseda v stavku pričakovan poudarek, tedaj stoji tam, kjer jo pripovedovanje prejšnjega stavka napove; kadar ima pa kaka beseda v stavku nepričakovan poudarek, tedaj stoji pri koncu stavka, oziroma tedaj, kadar jo pred njo stoječe besede toliko opisujejo, da jo naredo razumljivo. Nepoudarjene besede pa se ravnaajo po poudarjenih, in sicer se postavljajo po zvezi, po kateri vežejo stavčne poudarke med seboj. Seveda se govor ne plete vedno po logičnih zahtevah, zato veljajo glede stave besed tudi izjeme, katerih se je Breznik istotako dotaknil.

Vse hvale vredno je, da nam kaže v zadnjem poglavju na zgledih naše najnavadnejše napake. S tem je dobil spis tudi praktično lice. Razprava je hkratu temeljita in zanimiva ocena omenjenega Bernekerjevega dela, zanimiva tem bolj, ker je Berneker baje od vlade določeni naslednik Jagičev, in torej ne bode škodilo nikomur, če se malo pouči o temeljitosti nemških slavistov.

Breznikova razprava je jasno, tuintam šegavo, a povsod prepričevalno pisana. Ni pa morda samo kaka pregledna sestava že objavljenih spisov o besednem redu, ampak znanstveno pisan plod samostojnega raziskovanja in razmišljanja, ki zasluži največjo pozornost naših slovničarjev in pisateljev.

Dr. L.

Znanstvena knjižnica „Omladine“. I. knjiga, I. snopič. Razvoj mišljenja evropskega ljudstva. Fran Drtina. (Avtoriziran prevod iz češčine.) V Ljubljani 1908. Založila „Omladina“. — Znanstvena knjižnica „Omladine“ izhaja v mesečnih sešitkih po 4–5 pol. Naročnina za celo navedeno delo znaša 4 K 20 h, za posamezne zvezke 72 h.